

Budapest neve — angol ember találmánya.

Buda is, Pest is szabad királyi városok voltak, sőt fővárosai az országnak. Két teljesen külön város, amelyet csak a költők romantikája nevezett el *testvérvárosoknak*, majd nagy későn *ikervárosnak*. Arra, hogy közös nevük legyen, nem gondolt senki. Az egy gróf *Széchenyi István* töprengett el néha ezen a kérdésen, de sokáig nem talált kedvező megoldást. *Budának* nem lehetett elnevezni a két várost, mert *Buda* ősi hegyes, katonás jellege nem illett volna rá az alföldi *Pestre*. A *Pest* név viszont azért nem volt használható, mert az idegenek, főleg a németek *pestist* értettek volna alatta.

Széchenyi, akinek olykor tetszettek a kissé felengző szavak, a kettős várost *Honderü*-nek szerette volna nevezni. Ehhez azonban nem talált híveket, sőt valaki azt a megjegyzést tette rá, hogy majd azt fogják mondani, hogy ez a város csakugyan *la honte des rués*, az utcák gyalázata. Erre Széchenyi elejtette *Honderüt*, mint Magyarország egyenlő fővárosát, viszont *Petrichévich Horváth Lázár* felkapta, ilyen címen divatmagazint indított, amely arisztokrata és félarisztokrata körökben nagy népszerűségre tett szert.

A megoldás egészen véletlenül és váratlanul jött. Maga Széchenyi számol be erről egy *Czelenk* 1829 november 28-án kelt gróf *Hunyady Ferencnéhez* intézett levelében, amelyben a következő szavak olvashatók:

— *Ungarns Herz ist Pest und Ofen. Ein Engländer heisst diese beiden Städte Budepist...* (Magyarország szíve Pest és Buda. Egy angol ezt a két várost Budepistnek nevezte.)

Ez az angol a maga tökéletes gyakorlatiasságában nem csinált semmi mást, mint összeragasztotta a két város nevét, amelyet a maga helyesírása szerint mondott ki: az a-t e-nek, az e-t i-nek olvasva. Széchenyi egyszer hallotta, egyszer megírta és — szócska szerint — százszor és százszor elmondta. Eleinte furcsának tűnt neki — állítólag attól tartott, hogy *Bukaresttől* tévesztik össze — de végül mind-ohabban megnyerte tetszését, úgyhogy használni kezdte.

Az 1830-as évekből már egész csomó budapesti széchenyi-idézetet tudunk mutatni, aminek a nyilvánvaló magyarázata az, hogy amiként Széchenyi mindig kívánta összekötni a kettős várost, azonképpen örömmel látta annak — egyelőre jelképies — összefoglalását egyetlen szóban. Valóban *Budapest* eleinte a hiddal kapcsolatban jelenik meg. Így 1833 augusztus 19-én írja Bereg vármegyének: „A budapesti hidnak léte csupán megpendite van.“ 1834 január 23-án arról ír, hogy „összeköthessük Budapestet a Fekete-tengerrel“. 1835-ben ismét a budapesti hidat emlegeti, 1840-ben pedig már a *The Natives of Budapest*-ről — budapesti születésüekről beszél.

Az 1840-es években a sajtó teszi magáévá Budapestet. Eleinte könyvek jelennek meg ilyen jelzéssel; 1844-ben pedig már hirlap is: a *Budapesti Híradó*.

A *Budapest-eszme* most már feltartóztatathatón volt, úgyhogy a híres 1848. évi III. t.-cikkben, amely a független felelős magyar miniszterium alakításáról szól, megtaláljuk az egymondatos ötödik paragrafust, amely szerint „a miniszterium székhelye Buda-Pest“. — Ez a Buda-Pest azonban csak rövid életű volt, mert az abszolút kormány nem ismerte el. Budapest végleges egyesítése csak 1873-ban következett be.

Ma már Budapest, amelynek neve egy ismeretlen angol embernek jutott először eszébe, világszerte ismert, maga Budapest világváros, sőt fürdőváros.

Vajjon kinek jutott eszébe a *Budapest fürdőváros* elnevezés? Erre nem tudok határozott választ adni, azt azonban, hogy a *Budapest-fürdőváros-gondolat* hol jelent meg először, azt megmondom. Ennek

első határozott nyoma *Stocker Lőrincnek* Buda város főúrosának 1729-ben Budán megjelent *Thermographia Budensis* című könyvének előszavában található. Stocker ugyanis előszava elején Budát Jeruzsálemnek egykor nagy hírű Bethsaida tavával hasonlítja össze. Itt fogták fel földalatti vezetékeken a föld mélyéből előtörő összes hideg és meleg vizeket; a tő körül öt fürdőcsarnok állt a betegek rendelkezésére, stb. „Hasonlóképpen — írja dr. Stocker — a jövőben Buda királyi fővárosa mindenképpen megérdemli, hogy, Bethsaida-nak nevezessék... Légy üdvöz a kétszáz év előtti klasszicizáló nyelven ugyanazt jelentette, mint *Buda(pest) Fürdőváros!*

Érdekes, hogy a gyógyhelyekről szóló 1929. évi XIV. t.-cikket éppen kétszáz évvel azután hozták meg, hogy Budapest Fürdőváros gondolata az említett módon felbukkant.

Siklóssy László.

A varsói sakklimpiász.

Varsó, augusztus. (A *Pesti Hírlap* tudósítójától.) A szerdai, tizenhatodik forduló újból Amerika előretörését hozta. Az USA *Esztországgal* állt szemben s idáig 3:0 arányban vezet. A lengyelek Franciaországot győzték le 2½:1½ arányban. Az *Aljechin—Tartakower* mérkőzésnek meggyőzés szeriút el kellett volna maradnia, de a francia csapatban megbetegedett *Kahn* és így a világ bajnok kiállt. Az eredmény barátságos szalon-remis volt. Svédország csapata csupán 2½:1½ arányban győzte le Finnországot, *Stahlberg* első vereséget szenvedte *Böök*től. A szintén élen álló Csehországtól Palesztina 2:2 arányú döntelent csikart ki, *Flohr* nem tudta legyőzni *Foerdert*.

A magyar csapat sem szerepelt sikeresen a *litvánok ellen*. A *Mikenas—Steiner Lajos* játszma nyolc óral küzdelem után függőben maradt, a játék kimenetele valószínűleg döntetlen lesz. *Ligeti* erőlyes játékvezetéssel győzte le *Machtast*, *Vaitonis* ellen azonban *Szabó* felületesen játszott s értékes pontot vesztett. *Réthy* szívós játékával rosszabb állását döntetlenné tudta tenni *Zuckis*-szal szemben. A többi mérkőzés: Argentína—Sváje 3½:2½, Jugoszlávia—Lettország 2:2, Dánia—Irország 3½:½, Ausztria—Olaszország 3:1 (*Grünfeld* vesztett *Sacconival*).

A tizenötödik forduló függő mérkőzéseit befejezték. Argentína—Románia 2½:1½, Anglia—Palesztina 2½:1½, Csehország—Esztország 3:1, USA—Litvánia 2:1 (1), Dánia—Olaszország 2½:1½, Jugoszlávia—Franciaország 3:1, Lettország—Sváje 2½:1½. A tizenegyedik fordulóról függőben maradt Jugoszlávia—Irország mérkőzés 4:0 arányban végződött.

A vezető csapatok állása: Lengyelország, Svédország 43½, USA 43 (2), Csehország 42, Magyarország 40½ (1), Jugoszlávia 39½.

Megkezdődött a FIDE kongresszusa, amelyen Magyarország *Abonyi István*, a Sakkszövetség ügyvezető elnöke képviseli.

*

Világos: *Eliskases*; sötét: *Enevaldson* (dán). 1. d4 d5. 2. e4 e5. 3. d:e d4. 4. Hf3 Hc6. 5. g3 Fe6. 6. Hbd2 h6. 7. Fg2 Vd7. 8. 0—0—0—0. 9. Va4 Kb8. 10. Bd1 g5. 11. Hb3 H:e5. 12. V:d7 H:f3. 13. F:f3 B:d7. 14. B:d4 B:d4. 15. H:d4 F:e4. 16. b5 a6. 17. Fb2 f6. 18. Bd1 Fd6. 19. Hf5 Bh7. 20. H:d6 B:d7. 21. F:a5 f5. 22. e4 c:d6. 23. F:d5f Kc8. 24. e5 g4. 25. Fd5 sötét feladta.

Világos: *Grünfeld*; sötét: *Grau* (Argentína). 1. d4 Hf6. 2. c4 e6. 3. Hf3 b6. 4. g3 Fb7. 5. Fg2 Fe7. 6. 0—0—0—0. 7. Vc2 Vc8. 8. Hc3 d6. 9. e4 Hbd7. 10. b3 e5. 11. Fb2 Be8. 12. Bacl c6. 13. Bd1 Ff8. 14. Vb1 Ve7. 15. d5 e5. 16. Vd3 g6. 17. Bf1 Hh5. 18. Kh1 Fh6. 19. Becl Hf8. 20. Hgl Fc8. 21. Hge2 Ff7. 22. f4 e:f4. 23. H:f4 Hg7. 24. e5 Hf5. 25. e6 F:f4. 26. g4 f:e6. 27. d:e6 Fc6. 28. Hd5 F:d5. 29. F:d5 Ve7. 30. Vc3 Hd4. 31. f5 g:f5. 32. B:f5 Hf:c6. 33. B:e6 V:e6. 34. Vg3f Kh8. 35. F:d4 c:d4. 36. F:e6 B:e6. 37. Vf2 sötét feladta.

Világos: *Aljechin*; sötét: *Keres* (eszt). 1. e4 e5. 2. Hf3 Hc6. 3. Fb5 a6. 4. Fa4 Hf6. 5. 0—0 d6. 6. c3 Fd7. 7. d4 Fe7. 8. d5 Hb8. 9. Fc2 h6. 10. c4 Vc8. 11. He1 g5. 12. Hc3 Hh5. 13. He2 Hf4. 14. Ha3 c6. 15. Hf5 c:d. 16. F:f4 g:f. 17. c:d5 F:f5. 18. e:f5 Hd7. 19. Bc1 Vd8. 20. Fa4 Bc8. 21. Hf3 b5. 22. Fb3 Hd:c5. 23. Fe2 a5. 24. Ve2 Kf8. 25. Fd3 Vd7. 26. Hd2 Bg8. 27. Bf1 Vb7. 28. Vf5 Bc8. 29. Bc:c5 d:c5. 30. d6 V:f3. 31. d:e7 Fb7. 32. H:f3 e4. 33. Hd2 e3. 34. f:e3 f:e3. 35. He4 Bc7. 36. Bfcl e2. 37. Fc2 sötét feladta.